

KİMYANIN TƏDRİSİNDƏ ŞAĞİRTLƏRİN ZEHNİ FƏALİYYƏTLƏRİNİN İNKİŞAF ETDİRİLMƏSİ ÜSULLARI

Ş.R.Əliyeva, S.M.Abbasızadə, A.C. Mahmudova

İnsan xarakteri etibarlı ilə yaradıcı olduğu üçün onun mövcudluğunun mahiyyəti, eləcə də həyat fəaliyyəti yaradıcı olmasında və yeniliyə can atmasında özünü göstərir.

Şagirdlərin zehni fəaliyyətlərini inkişaf etdirmək, onun imkanlarından mümkün dərəcədə istifadə etmək, qarşısına çıxan problemi yaradıcı şəkildə həll etmək bacarığının formalaşması inkişaf etdirici təlimin əsas məqsədidir. Bunun əsasında şagird yalnız onun qarşısında duran problemi həll etmir, eləcə də onun qarşılaşacağı oxşar problemin həlli üsulunu müəyyən edir. Əsas odur ki, şagird ona məlum olan biliklər əsasında yeni biliyi müstəqil əldə edir, eləcə də özünü təsdiq etmiş olur.

Biliklərin mənimsənilməsi prosesində inkişafetdirici təlim reallaşır.

Kimya kursunda şagird kimyanın tədqiqat obyektini olan maddələr və kimyəvi reaksiyalara aid bilik əldə edir, kimyəvi reaksiyaların qanunauyğunluqlarını və onların mahiyyətini izah edir, kimyaya aid anlayışlar və nəzəriyyələri öyrənir.

Biliyin bu cür əldə edilməsi prosesində zehni fəaliyyətin bütün elementləri reallaşır, öyrənilən material dərk edilir, bilik əldə edilir və nəticədə inkişafetdirici təlimin əsası yaradılır.

Şagirdlərin yaradıcı olaraq müstəqil düşünmələrinin ilkin şərti, qarşıya çıxmış problemin həllinin vacibliyinin anlanılmasıdır. Bu prosesdə analiz, sintez, ümumiləşdirmə, sistemləşdirmə, abstraklaşdırmanın bütün elementlərindən istifadə edilir.

Təlim alanda ona lazım olan məlumatı təhlil etmək qabiliyyəti olmadıqda, təlimə marağı azalır və son nəticədə tədris olunan fənn (kimya) onun üçün maraqsız olur.

Bunun üçün kimya müəllimi şagirdlərin məntiqi fikirləşməsinin elementlərini formalaşdırmaq üçün aşağıdakı cədvəldən istifadə edilməlidir.

Zehni əməliyyat	Onun reallaşdırılması
Bilik	Anlayışları, terminləri, nəzəriyyə və faktların yadda saxlanılmasına cəhd etmək, onların mənasını anlamaq
Dərk etmək	Kimyəvi formullar, tənliklər vasitəsi ilə sözlə ifadə olunanları ifadə etmək. Kimyəvi hadisənin necə baş verəcəyini və nəticəsini proqnozlaşdırmaq.
Tətbiq etmək	Konkret olaraq düşdüğü situasiyada tədris materialından istifadə etmək bacarığı, kimyəvi nəzəriyyənin qanunları, qaydaları, anlayışlardan istifadə etməklə problemi həll etmək.
Analiz	Mövzunu hissələrə ayırmaq, onlar arasındakı qarşılıqlı əlaqəni müəyyən etmək, faktlar arasındakı fərqi müəyyən etmək.
Sintez	Mövzunun hissələrindən istifadə etməklə bütöv mövzunun dərk edilməsi kimyadan məsələ həllində alqoritmlərdən istifadə edilməsi
Qiymətləndirmə	Yerinə yetirilmiş əməliyyatların düzgün nəticə əldə edilib edilməməsinin müəyyən edilməsi

Şagirdlərin biliyi müstəqil əldə etmələrini təmin edən təlim metodlarından istifadə etdikdə, tədris materialı məntiqi ardıcılıqla tədris edildikdə, onların zehni fəaliyyətlərinin cədvəldəki formaları və inkişafetdirici təlim həyata keçir. Burada tədris materialının müasir həyatdakı roluna aid misallardan istifadə olunması diqqət mərkəzində olan əsas məsələlərdən biridir. Tədris materialını sadələşdirmək və qısaltmaqla şagirdlərin fənni mənimsəmələrinə mane olur, elmi bilik əldə etmir və mahiyyət heç vaxt üzə çıxır.

Kimyəvi hadisələrin mahiyyətini və kimyəvi faktları analiz etdikcə şagirdlərin zehni fəaliyyəti inkişaf edir, uzun müddətli bilik əldə edilir.

Yuxarıda sadalananları reallaşdırmaq üçün kimyanın tədrisi prosesində məsələ həllinin xüsusi əhəmiyyəti var. Kimyadan məsələ həll etmək kimyanı öyrənmək məqsədinə çatmaq üçün bir vasitədir. Kimyadan məsələ həlli prosesində zehni fəaliyyətin bütün hissələrindən tədqiqatçılıqla istifadə edilir, fənlərarası inteqrasiya yerinə yetirilir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. M.M.Abbasov, V.M.Abbasov və başqaları. 7-ci siniflər üçün kimya dərslisi. Bakı, Aspoliqraf, 2018, 92 səh.
2. M.M.Abbasov, V.M.Abbasov və başqaları. 8-ci siniflər üçün kimya dərslisi. Bakı, Aspoliqraf, 2019, 200 səh.
3. M.M.Abbasov, A.H.Əliyev, G.Cəlilova. 8-ci sinif. Kimyadan müəllimlər üçün vəsait. Bakı, Aspoliqraf, 2019, 200 səh.

Ш.Р. Алиева, С.М. Аббасзаде, А.Дж. Махмудова

Методы развития умственной деятельности учащихся на уроках химии

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена роли творческих развивающих методов обучения в формировании умственной деятельности учащихся.

Sh.R. Aliyeva, S.M.Abbaszade, A.J. Mahmudova

Methods for the development of mental activity of students in chemistry classes

SUMMARY

The article is dedicated to the role of creative, developing training methods in formation of mental activity of student.

Açar sözlər: yaradıcı təlim, inkişafetdirici təlim, müstəqil iş, analiz, sintez.

Ключевые слова: творческое обучение, развивающие обучение, самостоятельная работа, анализ, синтез.

Key words: creative training, developing training, independent work, analysis, synthesis.